

ADVIESRAPPORT 'PENSIOEN INEENS'

Eric Linderhof | Anne-Floor Mud | Anneke Funk | Marloes Smulders
| Björn de Sturler | Friso Oosterhoff | Jessica Polman |

Samenvatting

In november 2016 zijn wij begonnen aan ons onderzoek Pensioen Ineens vanuit het Pensioenlab. In de eerste verkenningsronde hebben we besloten het onderzoek toe te spitsen op een eenmalige uitkering in de opbouwfase, oftewel Pensioen Ineens. Vanuit de doelstelling van Pensioenlab wilden we onderzoeken hoe pensioen tastbaarder kan worden voor jongeren. Met dit onderzoek gaan we antwoord geven op de vraag:

Kunnen en willen jongeren gebruik maken van de mogelijkheid om Pensioen Ineens op te nemen?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden hebben we een enquête uitgezet. De meerderheid (**70%**) van deze respondenten geeft aan Pensioen Ineens te willen gebruiken voor de aankoop van een woning.

In Zwitserland is het al enige tijd mogelijk om tijdens de werkende fase geld uit de pensioenpot te gebruiken voor een eigen woning. Er zijn twee manieren om dit geld te gebruiken. De eerste manier is om pensioengeld als onderpand te gebruiken. De tweede manier is de mogelijkheid om geld uit de pensioenpot te halen en het te gebruiken als eigen vermogen om de woning te financieren.

Uiteraard heeft het Pensioen Ineens ook persoonlijke gevolgen voor je pensioenopbouw en je hypotheek. In ons onderzoek hebben wij ons geconcentreerd op de situatie dat een jongere (lees medio dertig) een huis wil kopen. Uit verschillende artikelen blijkt dat een persoon die op pensioendatum zijn hypotheek (bijna) heeft afgelost, vaak een veel betere pensioensituatie heeft dan een vergelijkbaar persoon die zijn hele leven in een huurhuis heeft gewoond. De situatie kan zich dus voordoen dat een deelnemer met koopwoning gedurende zijn opbouwfase eigenlijk te veel heeft gespaard, terwijl de huurder juist te weinig pensioengeld heeft gespaard.

Het opnemen van een deel van de pensioenpot in de opbouwfase leidt tot een lagere pensioenuitkering na pensioneren. Daartegenover staat dat het opnemen van een deel van de pensioenpot in de opbouwfase ten behoeve van de aankoop van een woning in ons voorbeeld leidt tot **14%** lagere maandlasten. Na een hypotheek looptijd van 30 jaar vallen de woonlasten weg en kan er flink gespaard worden tot de AOW-leeftijd. Dit gespaarde geld kan dan teruggestort worden om te compenseren voor het uit de pensioenpot gehaalde geld.

De mogelijkheid voor een eenmalige uitkering ten behoeve van de aankoop van een woning heeft natuurlijk ook macro-economische effecten. Op nationaal niveau bestaat zowel een grote hypotheekschuld als een groot vermogen in de vorm van pensioenaanspraken: 1.600 miljard euro versus 650 miljard euro. Een positief effect van Pensioen Ineens is het voorkomen van “dubbel sparen”. Een mogelijk negatief effect is dat het een prijs stuwende werking kan hebben op de prijzen van huizen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Pensioen Ineens	4
1. Inleiding: One size fits all.....	4
2. Behoeft Pensioen Ineens	6
3. Systematiek over de grens	9
3.1. Het Zwitserland-model.....	9
4. Systematiek en persoonlijke gevolgen Pensioen Ineens	11
4.1. Koper versus huurder.....	11
4.2. Hypotheek & Pensioen Ineens.....	12
5. Macro economische effecten	16
6. De vormgeving van Pensioen Ineens	17
6.1. De maximale uitkering	17
6.2. Fiscaliteit	17
7. Conclusie.....	20

Pensioen Ineens

1. Inleiding: One size fits all

Iedereen kent hem, het one size fits all-shirt. Iedereen weet ook dat dit shirt eigenlijk toch niet echt voor hem of haar gemaakt is. De shirts zijn misschien one size fits some, sommige shirts zijn misschien one size fits most, maar het one size fits all-shirt is voor bijna niemand het favoriete kledingstuk.

Toch heeft ons pensioenstelsel wel de kenmerken van een one size fits all-shirt. De werkgever kiest een one size fits all-pensioenregeling voor haar werknemers. De werknemers hebben hierbij maar beperkte mogelijkheden om de pensioenregeling aan te passen aan hun eigen behoeften. Welke mogelijkheden dit zijn, wordt ook weer bepaald door de werkgever.

Net als het one size fits all-shirt past zo'n pensioenregeling niet bij iedereen. Deelnemers hebben allemaal een andere levensloop. Denk daarbij aan een vaste baan of baanhoppers, een steil carrièreverloop of juist een stabiel inkomen over je hele opbouwfase, je gezinssamenstelling, maar ook je huisvesting.

Wij denken dat dit anders moet! Daarom zijn wij in november 2016 begonnen aan een onderzoek vanuit het Pensioenlab. We hebben ons gericht op het bieden van meer keuzemogelijkheden voor de deelnemer door middel van het aanbieden van een eenmalige uitkering: Pensioen Ineens. Omdat Pensioenlab is gericht op jongeren, hebben we besloten het onderzoek toe te spitsen op een eenmalige uitkering in de opbouwfase. Een eenmalige uitkering in de opbouwfase kan ervoor zorgen dat pensioen tastbaarder wordt voor jongeren. Ook dit past goed bij de doelstelling van het Pensioenlab.

Met ons onderzoek willen we antwoord geven op de vraag:

Kunnen en willen jongeren gebruik maken van de mogelijkheid om
Pensioen Ineens op te nemen?

Deze vraag valt uiteen in de volgende deelvragen:

- 1) Behoeftte: Willen jongeren gebruik maken van Pensioen Ineens?
- 2) Systematiek: Kunnen jongeren gebruik maken van Pensioen Ineens?

In hoofdstuk twee wordt antwoord gegeven op de eerste deelvraag. In hoofdstuk drie tot en met vijf wordt de systematiek behandeld.

2. Behoefte Pensioen Ineens

We hebben een enquête uitgezet om antwoord te geven op de vraag of onder jongeren de behoefte bestaat om Pensioen Ineens op te nemen. De enquête is gericht op het beantwoorden van de eerste deelvraag:

Willen jongeren gebruik maken van Pensioen Ineens?

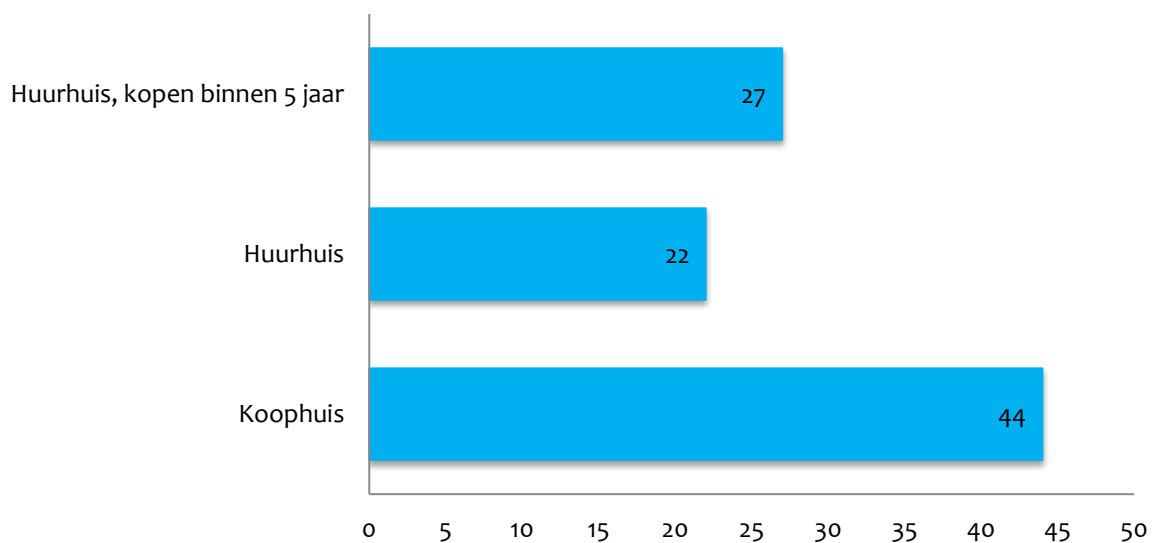
We zijn begonnen met het interviewen van familie en vrienden over Pensioen Ineens. Daarnaast zijn we ook de straat op gegaan, waar we willekeurig jongeren hebben aangesproken. Met deze inbreng hebben we vervolgens de vragen voor onze enquête opgesteld en de enquête uitgezet via onder andere Pensioenlab en social media.

De enquête is ingevuld door 105 personen. Zie de tabellen voor algemene informatie over de response groep.

Geslacht	Aantal
Man	53
Vrouw	40

Opleidingsniveau	Aantal
WO	60
HBO	24
MBO	6
HAVO/VWO	2
MAVO	1

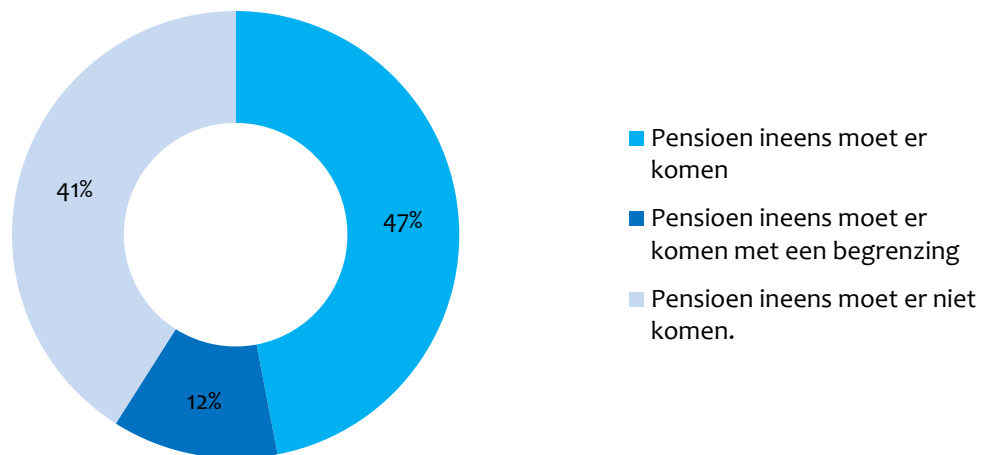
We hebben de personen ook gevraagd naar hun huidige woonsituatie:

Als eerste werd gevraagd of men in de komende jaren gebruik wil maken van geld uit hun pensioenpot. Hieruit bleek dat 55 mensen hier geen interesse in hebben¹. Het aantal mensen dat dit wel had², nam toe met opleidingsniveau.

Aan de geïnteresseerden werd vervolgens gevraagd hoe zij dit geld zouden willen besteden. Opvallend was dat meer dan **70%** het geld zou aanwenden voor de aanschaf van een koopwoning. Op de tweede plaats stond scholing met bijna 35%. Slechts 1 persoon zou het geld aanwenden voor een vakantie en 4 mensen gaven aan geen specifiek doel voor ogen te hebben. Wij leiden hieruit af dat het merendeel van de jongeren het geld wil gebruiken voor lange termijn doelen.

Daarna werd aan alle respondenten gevraagd of de mogelijkheid van Pensioen Ineens er voor iedereen zou moeten komen. Het gros van de mensen (**47%**) vond dat het er mocht komen, maar wel met een begrenzing op het bedrag. 12% vond dat het er voor iedereen mocht komen en 41% vond dat het er niet moest komen.

Het was opvallend om te zien dat een deel van de mensen die zelf eerder had aangegeven geen gebruik te willen maken van Pensioen Ineens, bij deze vraag aangaf dat de mogelijkheid er wel zou mogen komen voor anderen. De mensen die vonden dat Pensioen Ineens er zou mogen komen, al dan niet met een begrenzing, werd vervolgens gevraagd waar het dan voor gebruikt zou mogen worden. Het antwoord dat het meest genoemd was, was de aanschaf van een koopwoning met **78%**, gevolgd door scholing met 60%.

Aan alle respondenten is gevraagd of zij een positiever beeld zouden krijgen van hun pensioenuitvoerder, indien deze regeling in zou gaan. Het merendeel (61%) gaf aan geen veranderd beeld te hebben. 24% zei een positiever beeld te krijgen tegenover 15% die een negatiever beeld krijgt.

¹ 22 mensen wilden dit zeker niet, 33 mensen waarschijnlijk niet.

² 20 mensen wilden dit misschien, 10 mensen wilden het waarschijnlijk wel en 8 mensen zeker wel.

Uit de interviews maken wij op dat het merendeel van de ondervraagden een positief beeld heeft bij een eenmalige uitkering. Hierbij moet wel geconcludeerd worden dat het merendeel vindt dat het geld van de eenmalige uitkering moet worden besteed aan een bewuste lange termijn uitgave. Het overgrote deel van de personen die positief reageerden op de vraag of de eenmalige uitkering een mogelijkheid moet worden in het bestaande stelsel, gaf aan dat het geld moet worden besteed aan de aanschaf van een koopwoning. Daarom vonden wij het interessant om te kijken in hoeverre een eenmalige uitkering gebruikt zou kunnen worden voor de aanschaf van een eigen huis. De eerste stap die we daarbij hebben gezet is de vergelijking met andere landen.

3. Systematiek over de grens

In hoofdstuk drie tot en met vijf wordt antwoord gegeven op de vraag:

Kunnen jongeren gebruik maken van Pensioen Ineens?

Als groep hebben we ons eerst georiënteerd op de mogelijkheden van Pensioen Ineens in het buitenland, vooral kijkend naar de toepassing en de mogelijke kaders van het Pensioen Ineens in deze landen. We hebben de volgende landen onder loep genomen: De Verenigde Staten, Australië, Engeland, België, Zwitserland, Denemarken, Finland en Zweden. De huidige inrichting van het pensioenstelsel in Zwitserland biedt de meeste aanknopingspunten voor ons onderzoek.

3.1. Het Zwitserland-model

Om een idee te krijgen over hoe hypotheek en pensioen gecombineerd worden, hoeven we niet ver over de grens te kijken. In Zwitserland is het namelijk al enige tijd mogelijk om tijdens de werkende fase geld uit de pensioenpot te gebruiken voor een eigen woning.

Er zijn twee mogelijkheden om dit geld te gebruiken. De eerste manier is om pensioengeld als onderpand te gebruiken. Iemand hoeft dan dus geen geld uit zijn pensioenpot te halen, maar biedt het geld wel aan de bank aan indien hij de hypotheekkosten niet meer kan betalen. De bank is er op die manier veel zekerder van dat zij het geld gaat ontvangen, waardoor iemand een lagere hypotheekrente kan krijgen. Zodra iemand 50 jaar is geworden mag hij nog maar maximaal de helft van zijn pensioenpot inzetten als onderpand en vanaf drie jaar voor de pensioenleeftijd mag het pensioen totaal niet meer als onderpand dienen.

Zolang mensen hun hypotheek blijven betalen, zal er geen beslag worden gelegd op het pensioen. Dit zorgt ervoor dat het uiteindelijke pensioeninkomen gewoon gelijk zal blijven. Tegelijkertijd hebben mensen wel het voordeel van lagere hypotheekrente en dus lagere woonlasten. Door het lagere risico van de banken kunnen mensen er ook voor kiezen een duurder huis aan te schaffen dan ze oorspronkelijk konden betalen zonder onderpand. Mocht het onverhoopt toch gebeuren dat men het pensioen aantast door er beslag op te leggen, dan kunnen mensen vrijwillig pensioenbesparingen inleggen om het pensioen weer aan te vullen. Deze mogelijkheid bestaat tot drie jaar voor pensionering.

Naast de optie om pensioen als onderpand voor een huis te gebruiken, is het ook mogelijk om geld uit de pensioenpot te halen en het te gebruiken als eigen vermogen om de woning te financieren. Het pensioengeld dat ze mogen onttrekken kan zowel uit de tweede als de derde pijler komen en mag tot 3 jaar voor pensionering onttrokken worden. Let hierbij wel op dat het geld alleen gebruikt mag worden voor de aanschaf van een woning of hypotheekaflossing, maar dat het niet is toegestaan voor hypotheekrente betalingen. Deze eenmalige uitkering van het pensioengeld moet men optellen bij het belastbaar inkomen. Het belastingpercentage hiervoor is echter wel lager dan de normale inkomensbelasting. De huiseigenaren mogen genieten van de

lagere woonlasten zolang ze in het huis wonen. Zodra ze besluiten het huis te verkopen, zijn ze verplicht het volledig onttrokken bedrag – exclusief rente – weer terug te storten.

Het gebruik van pensioengeld heeft wel effect gehad op het bankwezen. Sommigen beginnen zich zorgen te maken dat banken in de toekomst niet meer kunnen rekenen op de gezonde inkomsten van hypothecaire leningen. Echter bezitten banken met het nieuwe systeem nog steeds 90% van alle hypotheekleningen in Zwitserland, dus of deze angst reëel is valt te betwijfelen.

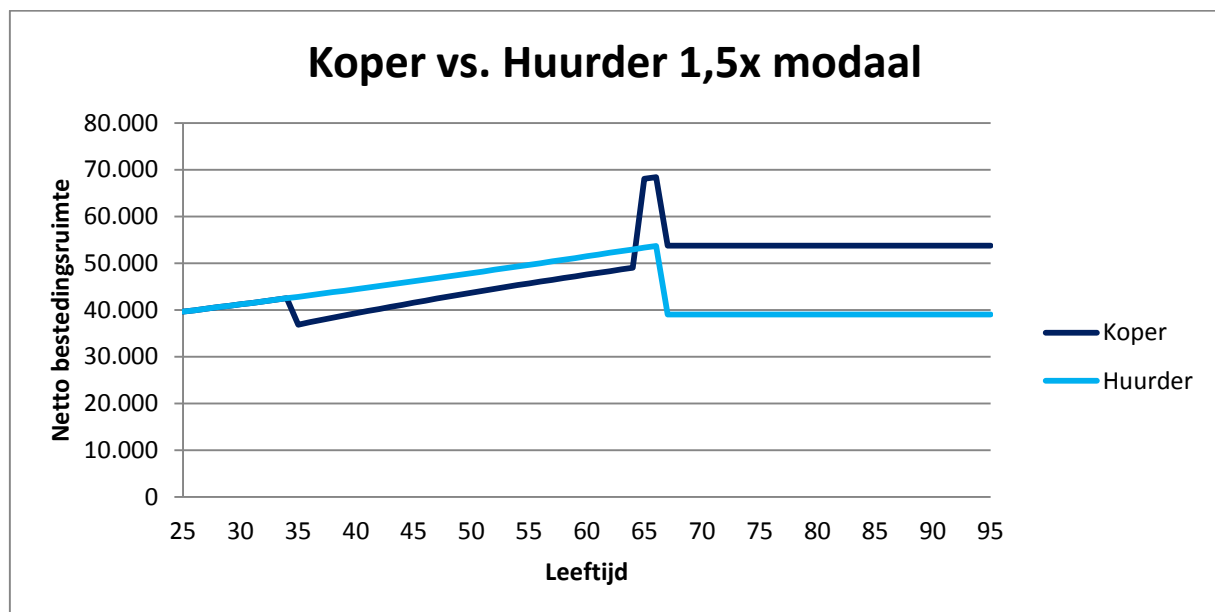
Door de lage rentestand zijn er steeds meer banken die het gebruik van pensioen voor hypotheek limiteren of zelfs verbieden. De Cantonal Bank of Bern heeft bijvoorbeeld gezegd dat ze geld uit de tweede pijler niet langer zien als 'echt vermogen'. Andere banken wijzen erop dat de huizenmarkt niet meer zo veilig is om in te investeren en hopen daarom dat mensen hun pensioengeld alleen als onderpand gebruiken. Linkse politieke partijen zijn het eens met het beperken, of zelfs verbannen, van het gebruik van tweede pijler pensioen. Rechtse partijen – die de meerderheid vormen – zijn er echter sterk op tegen om het gebruik te limiteren.

4. Systematiek en persoonlijke gevolgen Pensioen Ineens

In dit hoofdstuk leggen we daarom de verbinding tussen de eenmalige uitkering en de hypotheek. Allereerst gaan we daarbij in op de situatie van een koper ten opzichte van een huurder.

4.1. Koper versus huurder

In ons onderzoek hebben wij ons geconcentreerd op de situatie dat een jongere (lees medio dertig) een huis wil kopen. Hierbij hebben we verschillende artikelen gelezen waaruit blijkt dat een persoon die op pensioendatum zijn hypotheek (bijna) heeft afgelost, vaak een veel betere pensioensituatie heeft dan een vergelijkbaar persoon die zijn hele leven in een huurhuis heeft gewoond³. De situatie kan zich dus voordoen dat een deelnemer met een koopwoning gedurende zijn opbouwfase eigenlijk te veel heeft gespaard, terwijl de huurder juist te weinig pensioengeld heeft gespaard. Het onderstaande (middelloon) voorbeeld geeft het verschil aan bij Jantje (anderhalf) Modaal:

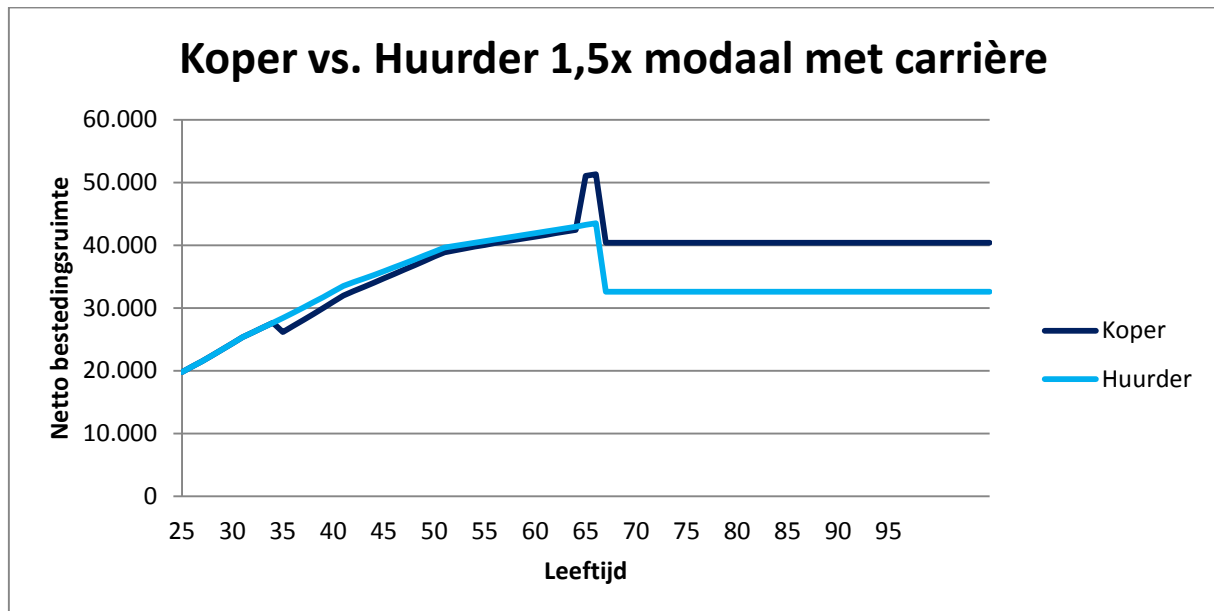

De uitgangspunten van het bovenstaande voorbeeld zijn als volgt. Het gaat in dit geval om een gezin met een inkomen van anderhalf modaal. Rond de leeftijd 35 jaar wordt er een huis gekocht. Dit heeft tot gevolg dat de netto bestedingsruimte op dat moment lager is dan wanneer ze zouden blijven huren (ze moeten namelijk aflossen en hypotheekrente betalen). Vlak voor pensioneren is hun huis afgelost en maakt de nettobestedingsruimte ineens een grote sprong. Op het moment van pensioneren daalt de bestedingsruimte weer, maar is de nettobestedingsruimte nog altijd een stuk hoger dan in de opbouwfase (het huis is immers afgelost en daarom zijn er alleen maar de onderhoudskosten). Bij een huurder blijven de woonlasten echter gelijk. Het pensioeninkomen is lager dan het salaris van de afgelopen jaren, en daarom gaat de huurder bij pensioneren er netto op achteruit. Een koper bouwt dus mogelijk te veel pensioen opbouw in verhouding tot zijn nettobestedingsruimte over de levensloop. Voor deze groep zou een eenmalige uitkering ten behoeve van hun huis in de opbouwfase dus interessant kunnen zijn om

³ Pensioen magazine maart 2017, Hendriks e.a., “generiek pensioenbeleid past niet bij heterogeniteit inkomen en woonsituatie” en Pensioen magazine april 2017, Hendriks e.a., “Pensioen- en woningvermogen beter op elkaar afstemmen”.

de nettobestedingsruimte gedurende de opbouwfase meer in lijn te laten lopen met de nettobestedingsruimte na pensionering.

Deze situatie is natuurlijk niet van toepassing op alle deelnemers. We hebben hiervoor al aangegeven, dat er geen sprake is van een one-size-fits-all oplossing. Je ziet hieronder bijvoorbeeld dat het verschil bij deelnemers met een (flink) carrière pad weer anders is (ook uitgaand van middelloon).

Een carrièreverloop heeft dus impact op de nettobestedingsruimte bij pensionering, de terugval heeft (gelet op het middelloonkarakter van de pensioenopbouw) een verdere terugval bij pensionering tot gevolg. Een koper heeft daarnaast natuurlijk via zijn woning ook vermogen opgebouwd dat hij (op den duur) kan gaan verzilveren.

Hieronder gaan we nader in op de impact die Pensioen Ineens heeft op zowel je pensioen voor later, als op de hypotheek.

4.2. Hypotheek & Pensioen Ineens

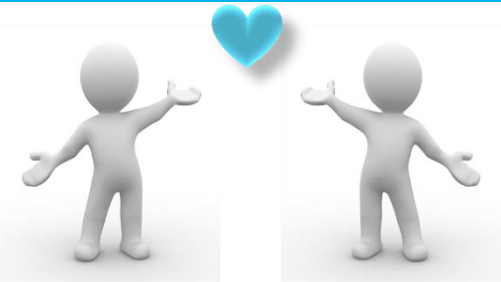
In de vorige paragraaf is uitgelegd waarom Pensioen Ineens interessant is bij het kopen van een huis. In deze paragraaf wordt uiteengezet wat de gevolgen zijn van het gebruik van Pensioen Ineens bij het kopen van een woning.

Om te bepalen hoeveel pensioen een deelnemer op 35-jarige leeftijd ongeveer kan opnemen, hebben we een actuaris gevraagd dit te berekenen voor een doorsnee pensioenregeling. Onderstaande tabel toont de uitkomsten van deze berekening.

Netto maandsalaris	Na 5 jaar werken zit er in je pensioenpot (indicatief)	Na 10 jaar werken zit er in je pensioenpot (indicatief)
€ 1.000,-	€ 1.700,-	€ 4.900,-
€ 1.500,-	€ 4.400,-	€ 11.300,-
€ 2.000,-	€ 9.300,-	€ 22.800,-
€ 2.500,-	€ 14.200,-	€ 34.300,-

Uit deze tabel blijkt dat een persoon met een netto maandsalaris van € 2.000,- per maand ongeveer een pensioenpot heeft ter waarde van € 9.300,-. Om te illustreren wat het effect is van het inzetten van de pensioenpot voor de aankoop van een woning op de maandelijkse lasten voor de hypotheek, is hieronder een voorbeeld uitgewerkt.

Voorbeeld

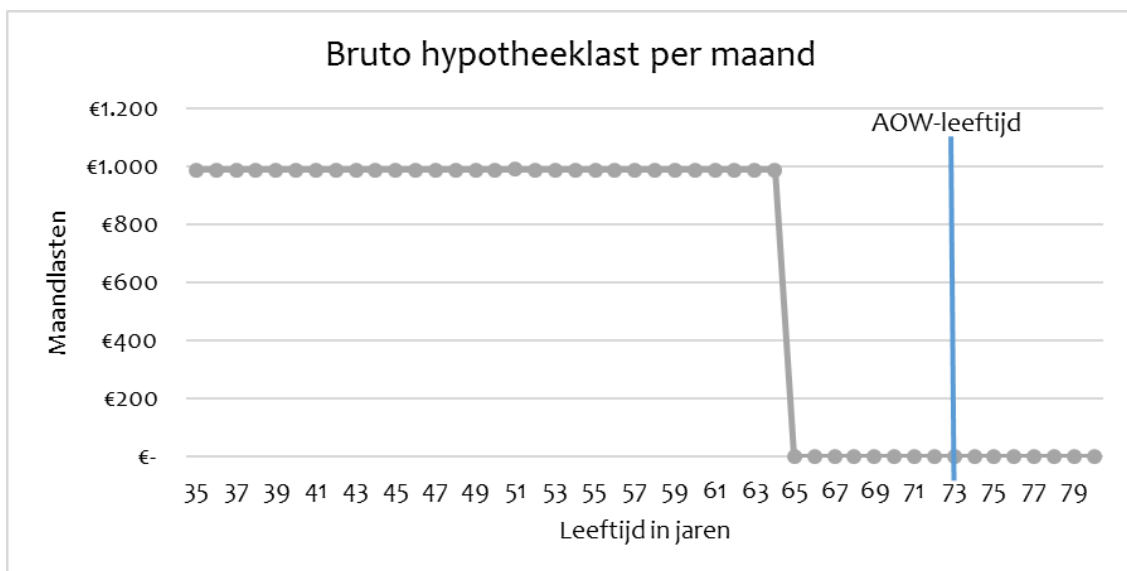

Leeftijd: 35 jaar
 Gezamenlijke pensioenpot: ± €34.000
 Bruto jaarinkomen Jeroen: €35.000
 Bruto jaarinkomen Anne: €20.000
 Vraagprijs woning: € 250.000
 Verwachte AOW-leeftijd: 71 jaar en 2 maanden

Anne
Jeroen

Een medewerker van een hypotheekverstrekker heeft een rekensheet ontwikkeld om de maandlasten van de hypotheek te berekenen. Met deze rekensheet kan daarnaast berekend worden hoeveel pensioengeld teruggelegd moet worden om te compenseren voor het gebruik van Pensioen Ineens.

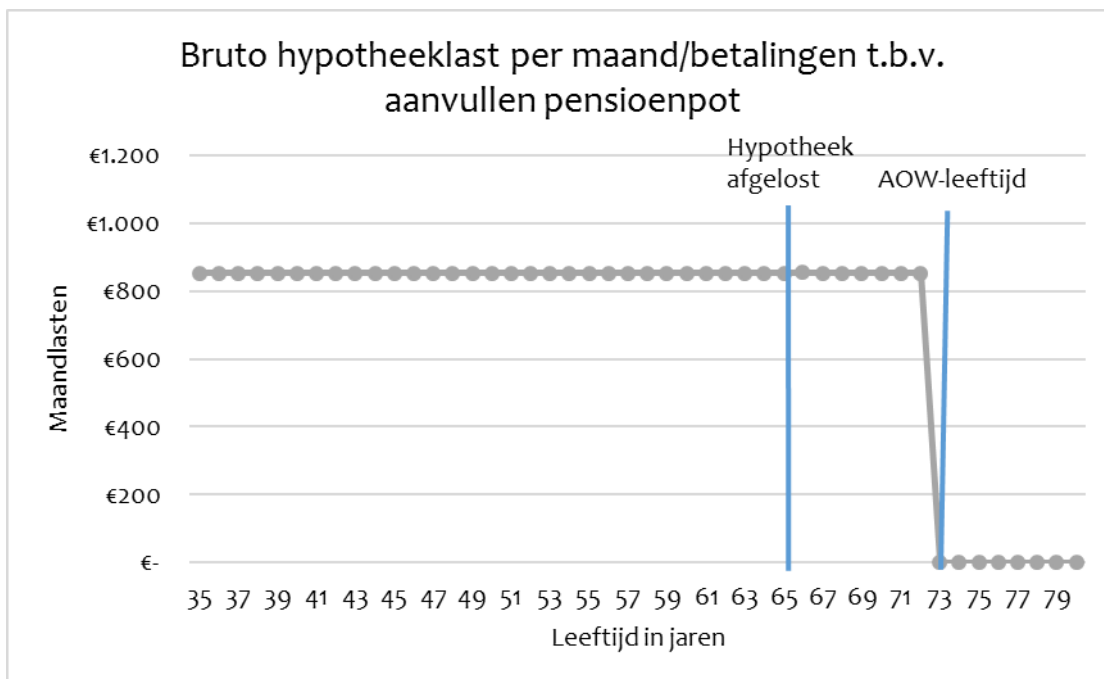
Anne en Jeroen willen een huis kopen van € 250.000,-. Bij de keuze voor een annuïtaire hypotheek zou dit leiden tot maandlasten voor de hypotheek van € 987,80 per maand voor de komende 30 jaar. Onderstaande grafiek toont de maandlasten van Anne en Jeroen.

Het opnemen van een deel van de pensioenpot in de opbouwfase leidt tot een lagere pensioenuitkering na pensioneren. Als je al het geld na 5 jaar uit je pensioenpot opneemt, dan krijg je tot wel 10% minder pensioen later. En als je het complete bedrag na 10 jaar opneemt, krijg je tot wel 20% minder pensioen later. Daartegenover staat dat in ons voorbeeld de maandlasten afnemen met **14%** als Anne en Jeroen hun pensioenpot gebruiken voor de aanschaf van een woning. De bruto hypotheeklast per maand is dan gedaald naar € 853,46. Hun pensioenpot zal naar verwachting op de pensioendatum wel € 84.169,32 minder waard zijn.

Uit deze grafiek blijkt dat de maandlasten al ruim voor het bereiken van de AOW-leeftijd teruglopen. In de 8 jaar tussen het afbetalen van de hypotheek en het bereiken van de AOW-leeftijd, houden Anne en Jeroen een groot deel van het salaris over. Zij hoeven namelijk geen rente en aflossing meer te betalen voor de hypotheek. Wanneer Anne en Jeroen dit “extra geld” terugstorten in hun pensioenpot, kunnen zij de opname uit de pensioenpot ruimschoots terugbetalen inclusief het gemiste rendement!

Onderstaande grafiek toont de bruto hypotheeklast per maand en na aflossing van de hypotheek de betalingen ten behoeve van de pensioenpot. Je ziet nu dat de lasten teruglopen bij het bereiken van de AOW-leeftijd. Dit is een natuurlijk moment, aangezien de inkomsten van Anne en Jeroen dan ook dalen. Op deze manier kan de pensioenpot dus worden ingezet om de bestedingsruimte van mensen met een koophuis te egaliseren.

4.2.1. Scenario 1 – Verkoop van woning

Bij verkoop van het huis hebben Anne en Jeroen twee opties: zij kunnen de pensioenpot direct gebruiken voor de aankoop van een nieuw huis óf zij kunnen het opgenomen geld terugstorten. Als Anne en Jeroen niet in staat zijn om de € 34.000,- plus het gemiste rendement terug te storten, resulteert dit in een lagere pensioenuitkering na het bereiken van de pensioendatum. Wanneer Anne en Jeroen het geld niet terugstorten in de pensioenpot, zijn ze op dat moment inkomstenbelasting verschuldigd over het opgenomen bedrag. De verrekening van de inkomstenbelasting wordt verder behandeld in het hoofdstuk ‘Fiscaliteit’.

4.2.2. Scenario 2 - Overlijden

Wanneer Anne overlijdt, vervalt de pensioenaanspraak van Anne. Jeroen krijgt hierbij wel recht op partnerpensioen. Bij de opname van de pensioenpot op 35-jarige leeftijd zijn de aanspraken van Anne verlaagd. Hierbij zijn ook de bijbehorende aanspraken op partnerpensioen verlaagd. Voor Jeroen zijn er op dit moment drie mogelijkheden:

- 1) Wanneer Jeroen besluit het huis te verkopen en het opgenomen geld plus het gemiste rendement terug te storten, worden de aanspraken weer verhoogd naar het originele niveau.
- 2) Wanneer Jeroen besluit het huis te verkopen en het opgenomen geld plus het gemiste rendement niet kan terugstorten, ontvangt Jeroen een lager partnerpensioen. Daarnaast is hij op dat moment inkomstenbelasting verschuldigd over het opgenomen bedrag. De verrekening van de inkomstenbelasting wordt verder behandeld in het hoofdstuk 'Fiscaliteit'.
- 3) Wanneer Jeroen besluit in het huis te blijven wonen, ontvangt Jeroen een lager partnerpensioen.

4.2.3. Scenario 3 – Einde relatie

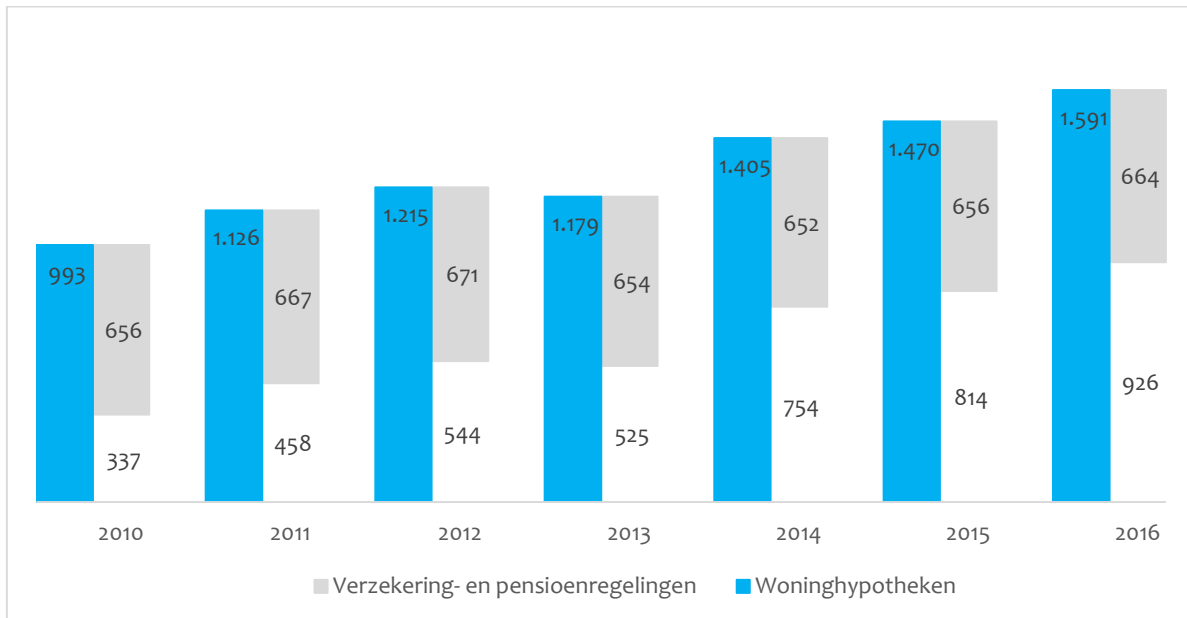
Bij de opname van de pensioenpot op 35-jarige leeftijd zijn de aanspraken van Anne en Jeroen verlaagd. Hierbij zijn ook de bijbehorende aanspraken op partnerpensioen verlaagd. Afhankelijk van de pensioenregeling en de afspraken die Anne en Jeroen hierover hebben gemaakt, kan er bijzonder partnerpensioen en verevend ouderdomspensioen worden afgesplitst.

Voor Anne en Jeroen zijn er op dit moment drie mogelijkheden:

- 1) Wanneer Anne en Jeroen besluiten het huis te verkopen en het opgenomen geld plus het gemiste rendement terug te storten, worden de aanspraken weer verhoogd naar het originele niveau. Vervolgens wordt eventueel bijzonder partnerpensioen en verevend ouderdomspensioen bepaald.
- 2) Wanneer Anne en Jeroen besluiten het huis te verkopen en zij het opgenomen geld plus het gemiste rendement niet kunnen terugstorten, wordt eventueel bijzonder partnerpensioen en verevend ouderdomspensioen berekend over de verlaagde aanspraken. Daarnaast zijn Anne en Jeroen op dat moment inkomstenbelasting verschuldigd over het door hen persoonlijk opgenomen bedrag. De verrekening van de inkomstenbelasting wordt verder behandeld in het hoofdstuk 'Fiscaliteit'.
- 3) Wanneer Anne en Jeroen besluiten het huis niet te verkopen, wordt eventueel bijzonder partnerpensioen en verevend ouderdomspensioen berekend over de verlaagde aanspraken.

5. Macro economische effecten

Op nationaal niveau bestaat zowel een grote hypotheekschuld als een groot vermogen in de vorm van pensioenaanspraken. Uit de gegevens van het CBS blijkt dat per 2016 bijna € 1.600 miljard aan pensioenvermogen bestaat en ruim € 650 miljard aan hypotheekschuld. Deze nationale posities zijn het gevolg van politieke en fiscale beslissingen, maar per saldo heeft de ‘BV Nederland’ meer pensioenvermogen dan hypotheekschuld.

Bron: CBS

Volgens het Centraal Plan Bureau (CPB) maakt de hoge hypotheekschuld en het hoge pensioenvermogen de Nederlandse huishoudens gevoelig voor economische ontwikkelingen. Op dit moment zien we bijvoorbeeld dat de lage rente zorgt voor een enorme druk op de pensioenverplichtingen, met verlaging van de pensioenaanspraken en -uitkeringen tot gevolg. Het CPB pleit daarom voor het verlagen van de nationale schulden en het vermogen. Pensioen Ineens kan hiervoor zorgen.

Een ander voordeel van Pensioen Ineens is dat op bestedingsruimte van mensen evenrediger worden verdeeld over het leven, waardoor zijn in de actieve fase meer te besteden hebben. Dit heeft een positief effect op de consumptie. Verder zal de hypotheekrente dalen als gevolg van de verminderde vraag naar hypotheekleningen en het verlaagde risico voor banken.

Anderzijds kan Pensioen Ineens ervoor zorgen dat de vraag naar koopwoningen toeneemt, waardoor de huizenprijzen stijgen. Daarnaast wordt (mogelijk) een groter deel van de pensioenpot geïnvesteerd in vastgoed, waardoor de diversificatie van risico's afneemt.

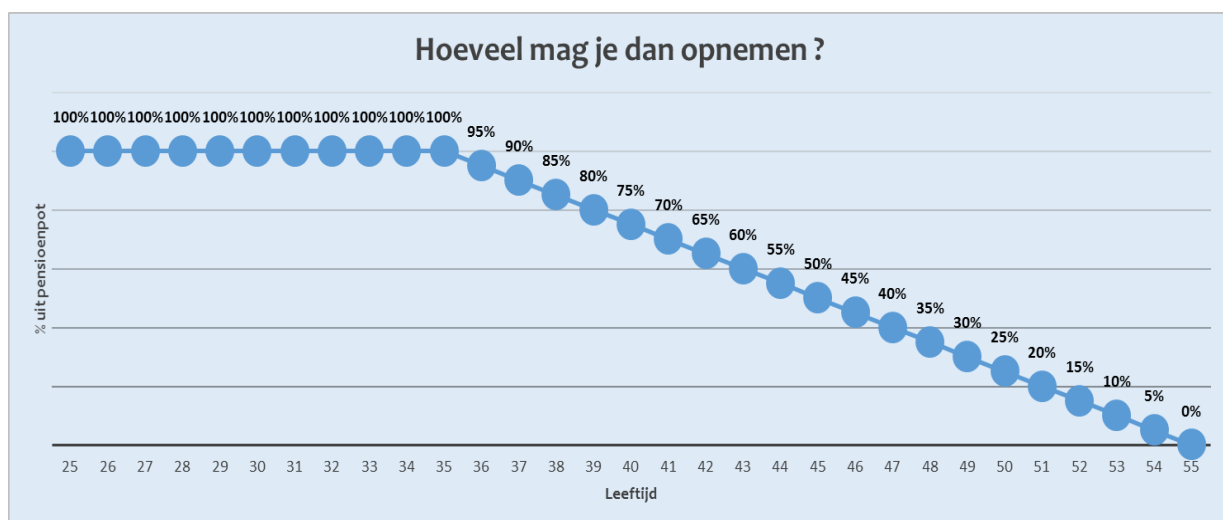

6. De vormgeving van Pensioen Ineens

Het opnemen van (een deel van) de pensioenpot heeft zoals hierboven genoemd, veel impact op de pensioenopbouw van de deelnemer. We zien daarom ook de noodzaak van een zorgvuldige vormgeving van deze flexibiliseringsmogelijkheid, en van de zorgplicht door pensioenuitvoerders. In dit hoofdstuk leggen we uit hoe het opnemen van Pensioen Ineens door jongeren verantwoord kan worden vormgegeven.

6.1. De maximale uitkering

Wij hebben als uitgangspunt genomen dat men tot 35 jaar 100% van het opgebouwde pensioen kan opnemen ten behoeve van de aankoop van een huis. Wanneer men ouder is dan 35 jaar, kan een gedeelte van de pensioenpot worden opgenomen. Op 36-jarige leeftijd kan 95% van de pensioenpot worden opgenomen. Dit percentage neemt elk jaar met 5% af. Wanneer men 55 jaar of ouder is, kan er geen gebruik meer worden gemaakt van Pensioen Ineens.

Wij hebben gekozen voor het aflopende percentage met de volgende redenen:

- 1) Op 35-jarige leeftijd heeft de deelnemer nog minimaal 30 jaar om de pensioenpot weer aan te vullen. Het percentage loopt af met de leeftijd van de deelnemer.
- 2) Met het stijgen van de leeftijd stijgt ook de kans op risicoselectie. Daarom neemt het toegestane percentage af met het stijgen van de leeftijd.

6.2. Fiscaliteit

Op basis van ons belastingstelsel kan de eenmalige uitkering op twee manieren worden uitgekeerd. Ons uitgangspunt hierbij is dat de uitkering voor zowel de deelnemers als de overheid fiscaalneutraal is, dus dat er over de levensloop van een persoon niet meer of minder belasting wordt geheven.

6.2.1. Pensioenvermogen wordt netto ingezet

De eenmalige uitkering kan in de eerste plaats netto worden uitgekeerd. Het bruto pensioenkapitaal wordt netto uitgekeerd indien conform het Zwitserse model inkomstenbelasting wordt afgerekend. Dit model is met name aantrekkelijk als er geen terugstortverplichting/oormerk wordt meegegeven. Na deze verrekening is alle administratie afgehandeld. Er moet wel worden vastgesteld dat de inleg tenminste een bepaald aantal jaren in

het huis blijft zitten. Indien terugstorten mogelijk zou zijn, is een fair belastingpercentage en het bijleggen door de overheid een administratief ingewikkelde zaak. Ook betekent dit model zowel voor de deelnemers als voor de overheid een verschuiving van belastingen. Om dit eerlijk voor beide partijen te doen, moeten er belangrijke aannames gedaan worden over de verwachte belastingdruk van de deelnemers op pensioenleeftijd. Aangezien mogelijk het vermogen voor zeer lange tijd in het huis blijft zitten en dus de definitieve inkomstenbelasting zeer lang wordt uitgesteld, moet er een faire belastingdruk worden toegepast. Echter bij elke methode (standaard schijven, gemiddeld huidige belastingdruk, gemiddelde belastingdruk op pensioenleeftijd, een standaard percentage) is er een kans op risicoselectie ten nadele van de overheid. Ook zal dit model mogelijk door de perceptie van oneerlijkheid niet bijdragen aan een positiever beeld van de pensioensector en de overheid, ook al wordt alles in het werk gesteld om het zo eerlijk mogelijk uit te voeren. Daarnaast zal, niet geheel onbelangrijk, de in te zetten bedragen een stuk kleiner zijn, waarmee het doel niet bereikt wordt.

6.2.2. Pensioenvermogen wordt bruto ingezet

In de tweede plaats kan de eenmalige uitkering bruto worden uitgekeerd. Het bruto pensioenkapitaal wordt uitgekeerd als bruto kapitaal waarmee de hypotheek wordt verlaagd. Hiermee wordt een groter bedrag vrij gemaakt voor de aflossing van de hypotheek. De omkeerregel blijft intact. Over het pensioenkapitaal moet bij verkoop van de woning inkomstenbelasting worden afgedragen.

Bij bovenstaande voorstel zijn veel complexe factoren en nadelen te bedenken.

Nadeel is dat dit leidt tot veel administratieve lasten, waarbij de belastingdienst of een andere instantie moet bijhouden hoe hoog de uiteindelijke belastingaanslag zal worden. Ook is niet duidelijk waarover belasting moet worden geheven. Wordt het uitgekeerde pensioenkapitaal geïndexeerd per jaar? Groeit het kapitaal mee met de waarde van het huis?

Wat doe je bijvoorbeeld als de waarde van het huis daalt (of juist extreem stijgt)? Hoe ga je rekening houden met verbouwingen, waardoor de waarde van het huis wellicht kan stijgen? Hoe ga je om met vervroegde verkoop in verband met executie? Behoudt de belastingdienst dan het recht op het aanspreken van de belastingaanspraak?

Een aantrekkelijker model is het uitkeren als bruto kapitaal en pas te belasten op pensioendatum. Op dat moment is de belastingdruk van de annuïtaire uitkering bekend en kan dit percentage worden toegepast op de eenmalige uitkering. Naast dat het qua administratie de minste uitdagingen oplevert en de omkeerregel makkelijk intact blijft, wordt hiermee ook een groter bedrag vrij gemaakt voor de aflossing van de hypotheek. Over het pensioenkapitaal moet bij verkoop van de woning inkomstenbelasting worden afgedragen, indien het niet wordt teruggestort.

Grootste uitdaging bij dit model is op welke manier het pensioenvermogen op pensioenleeftijd gewaardeerd moet worden. Aangezien het vermogen gerendeerd zou hebben als het door een pensioenfonds zou zijn beheerd, zou er een grotere uitkering zijn (met bijbehorende belastingdruk) als het niet onttrokken was. Ook mag worden aangenomen dat de woning in waarde stijgt, dus de deelnemer rendement behaalt op de inleg. Aangezien echter voor elke deelnemer zeer moeilijk te bepalen is wat het rendement per jaar is, omdat dit afhankelijk is van

DB/DC-regeling, de pensioenuitvoerder of eventueel de waardeinstijging van de individuele of landelijke woningwaarde, adviseren wij om de inleg te indexeren op basis van het CPI: de Consumenten Prijs Index. Dit is geen directe afspiegeling van het rendement op pensioen of eigen woning, maar maakt wel de administratieve last behapbaar en de simpele aanpak bevordert de acceptie.

Daarom adviseren wij om de mogelijkheid te creëren de eenmalige uitkering bruto uit te keren en te belasten op pensioendatum met de marginale belastingschijf die zou worden toegepast indien het annuïtair bovenop de pensioenuitkering zou zijn uitgekeerd. Het onttrokken vermogen wordt elk jaar geïndexeerd op basis van het CPI, dit ter bepaling van de waarde die terug ingelegd moet worden of ter bepaling van het inkomen waarover inkomstenbelasting verschuldigd is.

7. Conclusie

In ons onderzoek hebben we ons gericht op de volgende vraagstelling:

Kunnen en willen jongeren gebruik maken van de mogelijkheid om Pensioen Ineens op te nemen?

Deze vraagstelling valt uiteen in twee hoofdonderwerpen, namelijk de behoefte voor Pensioen Ineens en de systematiek van een dergelijke flexibiliseringsmogelijkheid.

Om antwoord te geven op de eerste vraag: de behoefte naar Pensioen Ineens hebben we een enquête uitgezet onder jongeren. De belangrijkste conclusies uit deze enquête waren:

- 1) Jongeren zijn positief over de mogelijkheid van Pensioen Ineens
- 2) Jongeren zijn van mening waren dat Pensioen Ineens gebruikt zou moeten worden voor een lange termijn-doelstelling, waarbij de grote meerderheid aangaf dat dit moest zijn ten behoeve van de aanschaf van een koopwoning.

Met deze informatie hebben we ons onderzoek verder toegespitst op de koppeling Pensioen Ineens en hypotheek. Daarbij hebben we onder andere onderzocht hoe dit is geregeld in andere landen, waarbij we uitgebreid stil hebben gestaan bij het Zwitserland-model. In Zwitserland blijkt dat de eenmalige uitkering zeker kan leiden tot lagere maandlasten voor woningbezitters. Dit is het uitgangspunt geweest van ons onderzoek. We hebben ons dus gefocust op het meer passend maken van de (woon)lasten gedurende de levensloop en niet op het kopen van ‘te dure’ woningen die zonder de eenmalige uitkering niet bereikbaar zijn voor jongeren.

Vervolgens hebben we drie hoofdonderwerpen onderzocht: de persoonlijke gevolgen van Pensioen Ineens, de macro-economische gevolgen en de fiscaliteit. Allereerst hebben we de situatie van kopers vergeleken met de situatie van woningbezitters. Onze conclusie is dat gemiddeld genomen de huurder een grotere terugval heeft in zijn nettobestedingsruimte ten opzichte van de koper en dat in veel gevallen de koper gedurende zijn levensfase meer kans heeft om ‘te veel’ pensioen op te bouwen. Daarnaast hebben we diverse ‘life events’ op een rijtje gezet (verkoop, overlijden en scheiden). De eenmalige uitkering kan namelijk in deze situaties extra gevolgen hebben op een persoon. In zijn algemeenheid zijn wij van mening dat pensioen een pensioenbestemming moet houden. Bij life events moet het dus mogelijk zijn om je pensioen terug te storten in je pensioenpot. Indien dit niet mogelijk is, zal je moeten afrekenen met de fiscus. Terugstorten kan wat ons betreft ‘ineens’, maar we zijn ook van mening dat er een systematiek in het leven moet worden geroepen dat je de maandelijkse woonlasten (hypotheekaflossing) moet kunnen laten doorlopen tot pensioendatum, ook nadat je hypotheek is afgelost. Op deze manier heeft een koper continuïteit in zijn maandelijkse lasten, maar zal hij ook in zijn pensioenpot kunnen terugstorten om een eventueel pensioengat te voorkomen.

Wij begrijpen dat de fiscaliteit een ingewikkeld onderwerp is bij Pensioen Ineens. We hebben in ons onderzoek twee hoofdlijnen onderscheiden: het netto opnemen van pensioen (je rekent met de opname direct af met de fiscus) en het bruto opnemen van pensioen (je rekent af op pensioendatum of bij een hierboven genoemd life event). Wij adviseren om de mogelijkheid te creëren de Pensioen Ineens uitkering bruto uit te keren en te belasten op pensioendatum met de

marginale belastingschijf die zou worden toegepast, indien het annuïtair bovenop de pensioenuitkering zou zijn uitgekeerd.

Tot slot hebben we de macro-economische gevolgen onderzocht. Op nationaal niveau bestaat zowel een grote hypotheekschuld als een groot vermogen in de vorm van pensioenaanspraken: 1.600 miljard euro versus € 650 miljard. Een positief effect van Pensioen Ineens is het voorkomen van “dubbel sparen”. Een mogelijk negatief effect is dat het een prijs stuwende werking kan hebben op de prijzen van huizen.